

Koolitust rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi TAT „Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused“ 2015-2023 2.02.001.01.-15-0002“ meetme raames.

Saade 3. Autorlus ja viitamine. *Taskuhääling on salvestatud 11.12.2023 reklaamiagentuuri La Ecwadori meediaruumis, produtsent: Uku Nurk; koordinaator: tellija Tervise Arengu Instituudi projektijuht Kersti Peterson. Küsib **Lianne Teder**, sisu tutvustab **Kandela Õun**. Joonealused täiendused on lindistuse järgselt lisanud Kandela Õun.*

00:00 *Tere tulemast kuulama taskuhäälingut autorlusest ja sellele viitamisest. Mina olen täiskasvanute koolitaja Lianne Teder. Vestlus leiab aset Tervise Arengu Instituudi juhitud ja Euroopa Sotsiaalfondist toetatud programmi „Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused“ hoolekandeesustuste dementsuse teemalise sisekoolitajate koolitusprogrammi raames. Sisekoolitajate väljaõppel on koolitajad loonud ning jaganud osalejatele erinevaid koolitusmaterjale, sealhulgas töövihikuid, töölehti, lühivideosid. Dementsuse teemalise sisekoolitajate programmi läbinutest tekkinud koostöövõrgustik „Ühiskodu“ osutas olulisele teemale nende koolitusmaterjalide kasutamisest. Hea teadustava kohase viitamise avamiseks on meiega vestlemas Tartu Ülikooli Pärnu kolledži statistika õppejõud Kandela Õun. Tere Kandela.*

01:01 Tere.

01:02 *Palun tutvusta alustuseks, miks autorluse ja viitamise teema üldse tähtis on ning kuidas see hoolekandeesustuste sisekoolitajaid võiks mõjutada või puudutada?*

01:13 *Me kõik oleme oma elus teinud midagi, mis võiks ka teistele huvi pakkuda. Oma erialases töös tuleb sageli ette ka seda, et me teeme seda kirjalikus vormis ja avaldame kuskil. Iga autor on rõõmus, kui tema töö pakub huvi ja et tema töö panust hinnatakse ja sellele viidatakse. Sageli võivad vaatenurgad olla erinevad ja teiste seisukohti kasutades kaitseb järgmine autor tegelikult ka ennast, kui kellegi teise arvamused vastupidist väidavad. Teadusartiklite puhul on olemas ka viitamise sagedust näitavad indeksid ja selle järgi hindavad teised maailma teadlased enda ja teiste mõjukust.*

01:58 *Mida olulist me veel selle valdkonna ja mõistete kohta üldse teadma peaksime?*

02:03 *Peaksime teadma seda, et kui teiste autorite teksti kasutada oma töös ilma sellele viitamata, siis seda nimetatakse plagiaadiks, ja ülikoolis on selle tõttu isegi mõni juba kaitstud töö tühistatud. Plagiaadi tuvastamine on algajal ja teemaga vähe seotud inimesel üpris keeruline, kuid kui lugeja on vastava teemaga kursis, siis tulevad laused ja väljenduslaad tuttavad ette ja on alust küsida autorilt, kas see ikka on tema tekst. Kui aga kirjutaja on algaja, siis on väga lihtne märgata konarliku ja asjatundja teksti vaheldumist. Olemas on ka plagiaadi tuvastamise programmid. Plagiaadi vältimiseks tuleb kasutada viitamist ehk esmase autori nimi ja aastaarv koos leheküljenumbriga vastava teksti juurde lisada ning konkreetne allikakirje töö lõppu kasutatud allikatesse lisada. Seda eriti siis, kui tegemist on näiteks ülikooli lõputööga.*

03:07 *Kuivõrd plagiaadi tuvastamine on võimalik tehisintellekti poolt koostatud teksti kohta?*

03:16 *Jah, see on praegu tegelikult selline üpris keeruline ja ka natuke hall ala. Et AI-d või seda tehisintellekti on võimalik kasutada päris mitmel viisil enda hüvanguks ja kuna siin veel ei ole tuvastatud ülikoolides või teadlaste ringkonnas, kuidas seda AI-d viidata või kasutada, siis igaüks kasutab nii, nagu ta parasjagu heaks arvab. Kui aga ilmnevad mingisugused sellised olukorrad, kus seda AI-d on kuritarvitatud või keegi on kellegi teise sõnu nagu enda hüvanguks ära kasutanud, ju siis võetakse ette ka erinevaid võtteid selle vältimiseks. Tehisintellektiga on tegelikult nii, nagu iga teise allikagagi, et kui sa oled seda kasutanud, siis tuleb julgeda tunnistada, et sa seda*

kasutasid, ja sellega lükkad sa vastutuse tegelikult sellele, mis tehisintellekt on sulle leidnud ja sina ise ei jää nii-öelda halba valgusesse, kui mõni AI leitud allikas või materjal päris õiget asja ei väida.

04:33 *Töite välja, et viitamine on oluline ülikoolis. Kuivõrd see viitamine on üldse jõukohane igale inimesele, näiteks sisekoolitajatele?*

04:45 Viitamise reeglid on esmapilgul tõesti keerulised, kuid iga asja teeb arusaadavamaks selle järjepidev kasutamine. Hea on aluseks võtta mõne ülikooli reeglistik, ja ülikoolides on kasutusel Ameerika Psühholoogide Assotsiatsiooni ehk APA 7 viitamisversioon¹. Enamasti on nendes juhendites välja toodud erinevate allikate viitamisreeglid ja nende järgimine võimaldab teadlikul lugejal aru saada, kas tegemist on teadusartikli, raamatu või internetilehega. Kuidas nüüd aga sisekoolitaja seda kasutada saaks? No eks temale on samamoodi avatud kõik need ülikoolide võimalused, aga sisekoolitus on mõeldud tegelikult rohkem praktikutele ja see tähendab, et teadusartiklite sisu tutvustamine on nendel koolitustel pigem soovituslik ja pigem on kogu materjal antud töövihikutena või koolitusmaterjalidena, millele ei ole nii lihtne viidata ülikooli reeglistikku järgides. Loomulikult võib asjast rohkem huvitatud sisekoolitaja alati juurde lisada enda leitud materjale. Koolitustel on alati kasulik konspekterides kohe ka kirja panna, kui koolitaja nimetab mõne allika või autori.

06:11 TAI materjalidele tuleb viidata autori nime, aastaarvu, töövihiku pealkirja ja numbrit kasutades.² Fotodele viidates tuleb jälgida, et fotol kujutatu ei tekitaks kelleski isiklikke häirivaid emotsioone ehk ei kahjustaks pildil olijate mainet. Laste kasutamisel fotodel peab olema nende ja nende vanemate nõusolek. Kindlasti tuleb viidata ka pildi autorile või sellele, et see on erakogust pärit. Videotega on sama lugu, kuid interneti allikate puhul tuleb lisada ka link.

06:45 *Kas saan ma õigesti aru, et viitamise eest vastutab sisekoolitaja?*

---

¹ - American Psychological Association. (2020). Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). <https://doi.org/10.1037/0000165-000>

² Näiteks: „Selles moodulis räägime läbi, miks on oluline tunda kliendi tausta ja kuidas läbi viia esmakohtumist. Analüüsime juhtumikorralduse põhipunkte, vaatleme vastuvõtuprotsessi. Mõtleme koos, kui oluline on tunda klienti ja aru saada tema vajadustest, et parimal viisil teda toetada. Õppija omandab parema arusaama kliendi ressursidest, vajadustest ja ka häiretest, mis annavad võimaluse nii füüsilist kui sotsiaalset keskkonda kohandada toetavamaks ja ohutumaks.“ (Purdelo-Tomingas, & Heinmets, 2023, lk 3; Heinmets, 2023, lk 3).

* Purdelo-Tomingas, P., & Heinmets, H-S. (2023). Kliendi tausta tundmine Individuaalse hooldus- ja tegevusplaani koostamine. Tervise Arenu Instituut. Töövihik. Käsikirjaline materjal. Hoolekandeesutuste sisekoolitajate dementsusteemaline koolitus.

* Heinmets, H-S. (2023). Aktiviseerimine ja toimetuleku toetamine. Tervise Arenu Instituut. Töövihik. Käsikirjaline materjal. Hoolekandeesutuste sisekoolitajate dementsusteemaline koolitus.

Juhul, kui autor viitab oma materjalid teisele autorile, on tegu kaudse viitamisega. Sel juhul on kaks võimalust – a) võid soovi korral leida üles viidatud algallika, sellega tutvuda ja oma töös samuti viidata algallikale, kasutades sealt seda infot, mida vajalikuks pead; b) kajastad viidatud allika ning teisena samas allika, kus on sellele viidatud. Näiteks: Aruväli, S., Kaldas, H., Pilli, E., Reppo, S. (2016). Juhendmaterjal täienduskoolituse õppekava koostamiseks. Haridus- ja Teadusministeerium.

[https://www.hm.ee/sites/default/files/htm_taiendk_juhendmaterjal.pdf]. Viidanud Teder, L. (2023).

Motivatsioon ja andragoogika. Tervise Arenu Instituut. Töövihik. Käsikirjaline materjal. Hoolekandeesutuste sisekoolitajate dementsusteemaline koolitus.

- 06:51 Viitamise eest tõepoolest vastutab see, kes esineb, kes on materjali koostanud, kelle koolitus on, sest tema on see, kes juhib tegelikult kogu seda koolitusprotsessi.
- 7:10 *Kui meid on kuulamas mõni sisekoolitusel osaleja, siis milliseid ootusi tema võiks sisekoolitajale esitada?*
- 07:18 Järgmine soovitus ei kehti ainult koolituste kuulajatele, vaid igale inimesele, kellele midagi räägitakse või tutvustatakse. Küsige alati kui kahtlete ettekandja väidetes, et kust ta seda teab ja jälgige tema reaktsiooni ja vastust, sest kui see on selge ja konkreetne, põhinedes allikatele, siis olete sattunud tõelise asjatundja koolitusele, kuid vastupidine näitab vastupidist. Ka ise koolitades peab harjutama enesekindlalt ja argumenteeritud vastuste andmist juhuslikele küsimustele.
- 07:53 *Kas on midagi veel, mida tahaks kindlasti siin välja tuua või kuulajatele rõhutada?*
- 08:00 Sageli pärast seda, kui inimesed on tutvunud viitamise, plagiaadi reeglitega, siis neil tekib hirm. Nad ei taha midagi viidata, nad ei taha kuskil esineda ega midagi kirja panna, sest et arvavad, et ükskõik, mida nad teevad, ikka keegi leiab põhjuse süüdistada neid plagiaadis. Aga tegelikult päris nii see ei ole. Kasutage kõiki võimalusi, mis on antud, viidake alati reeglite päraselt ja küll siis kõik rahule jäävad.
- 08:32 *Aitäh nende nõuannete ja julgustuse eest Tartu Ülikooli Pärnu kolledži statistika õppejõud Kandela Õun. Mina olen Lianne Teder. Kuulake ikka Tervise Arengu Instituudi taskuhäälinguid.*

Lisad:

Näited viitamisest.

Töölehed õpitu kinnistamiseks: Tööleht sisekoolitajale ning Tööleht sisekoolitusel osalejale.

Viitamine sellele allikale: Õun, K. (2023). Autorlus ja viitamine. Saade 3. Taskuhääling, 11.12.2023. Tervise Arengu Instituut.

NÄITED VIITAMISEST

- 1) Töövihikule:
Näiteks: Heinmets, H.-S. (2023). Aktiviseerimine ja toimetuleku toetamine. Terve Arengu Instituut. Töövihik. Käsikirjaline materjal.³ Hoolekandeesutuste sisekoolitajate dementsusteemaline koolitus.
- 2) Õppevideotele, audiofailidele ja taskuhäälingutele (need ei ole akadeemilisteks allikateks sobivad, ent nende kasutamisel võib viitamisel kasutada sellist loogikat: autori nimi, video pealkiri, link, salvestamise aeg):
Näiteks: Siil, R. (2023). Kuidas olla veenev. Terve Arengu Instituut.
<https://www.youtube.com/watch?v=aztgquFNU2A&list=PLO4us--sZPVO6YXHsIVqSFddnsj9pT2S3>
Näiteks: Õun, K. (2023). Autorlus ja viitamine. Saade 3. Taskuhääling. Terve Arengu Instituut.
- 3) Veebilehel (näiteks <https://www.tai.ee/>) avaldatud tekstile (võib kasutada ka Delfi puhul):
Näiteks: Peterson, K. (2023). Hoolekandeesutuste sisekoolitajate koolitus dementsuse teemal. Terve Arengu Instituut.
<https://www.tai.ee/et/instituudist/koostoo/hoolekandeesutuste-sisekoolitajate-koolitus-demensuse-teemal>
- 4) Ajakiri (näiteks „Sotsiaaltöö“) artikkel:
Näiteks: Espenberg, S. (2023). Kuidas jõuaksime järgmisele tasemele tuge vajavate inimeste abistamisel? *Sotsiaaltöö* 4. 24–29. https://tai.ee/sites/default/files/2023-12/Sotsiaalto_4_2023_web.pdf
- 5) Uuringule (TAI või ükskõik milline teine uuring):
Näiteks: Varik, M., & Kookla, M. (2023). Hoolekandeesutuste sisekoolitajate dementsuseteemalise koolitusprogrammi tulemuslikkuse hindamine (2018-2023).
- 6) Ülikoolis (näiteks Tartu Ülikoolo Pärnu kolledžis) kaitstud lõputöö:
Näiteks: Peterson, K. (2003). Eesti elanike koduse keskkonna ohutumaks muutmine Haapsalu ja Tartu linna ning Saue valla näitel. [Lõputöö, Tartu Ülikool Pärnu kolledž]. DSpace. <https://hdl.handle.net/10062/91429>
- 7) Võõrkeelne teadusartikkel (avaldatud mõned teadusajakirjas):
Näiteks: Pega, F., & Wilson, N. (2016). A Systematic Review of Health Economic Analyses of Housing Improvement Interventions and Insecticide-Treated Bednets in the Home. *PLoS ONE*, 11(6), Article e0151812.
<http://doi.org/10.1371/journal.pone.0151812>
- 8) Raamat:
Näiteks: Dyregrov, A., & Dyregrov, K. (2018). Toimetulek leinaga. Helios kirjastus.

---

³ Töövihik ei ole kirjastatud, seega ei ole see saanud avaldatud kirjandusele omast seerianumbrit (vt huvi korral Rahvusraamatukogu [veebilehelt](#)), ühtlasi annab see teada, et materjal ei pruugi olla avalikult kättesaadav, mistõttu on oluline märkida, et tegemist on käsikirjaga.

Taskuhäälingu saade 3. Autorlus ja viitamine.

Täiskasvanute koolitaja **Lianne Tederi** vestluskaaslaseks on Tartu Ülikooli Pärnu kolledži statistika õppejõud **Kandela Õun**.

TÖÖLEHT SISEKOOLITAJALE

1. koosta ülevaade, miks on autorile viitamine vajalik (või kasulik) autori, viitaja ja lugeja seisukohalt. Leia iga osapoole kohta vähemalt 3 argumenti.

Tabel 1. Viitamise vajalikkus erinevate osapoolte seisukohalt.

Autori seisukohalt	Viitaja seisukohalt	Lugeja seisukohalt
1)	1)	1)
2)	2)	2)
3)	3)	3)

2. koosta omale dementsuse teemalise sisekoolitajate koolitusel pakutud materjalide kohta viited, mida saad läbivalt kasutada.

Näiteks: Teder, L. (2022). Motivatsioon ja andragoogika. Tervise Arengu Instituut. Töövihik. Käsikirjaline materjal. Hoolekandeesutuste sisekoolitajate dementsusteamaline koolitus.

Taskuhäälingu saade 3. Autorlus ja viitamine.

Täiskasvanute koolitaja **Lianne Teder**i vestluskaaslaseks on Tartu Ülikooli Pärnu kolledži statistika õppejõud **Kandela Õun**.

TÖÖLEHT SISEKOOLITUSEL OSALEJALE

Leia ajakirjast [Sotsiaaltöö](#) vähemalt kaks dementsuse teemat kajastavat artiklit, kus on lisatud viide mõnele allikale või toodud kasutatud kirjandus.

2.1. kirjuta välja viidatud allikad ning võrdle viitamisel kasutatud stiili [APA 7 juhendis](#) tooduga.

2.2. koosta nende artiklite kohta viide (kuula taskuhäälingu 3. saates 06:11 minutil räägitut).